

HARIKA ÇOCUK

Roy Jacobsen 26 Aralık 1954'te Oslo'da doğdu. Norveçli romancı ve öykücü. Edebiyat dünyasında ilk kez 1982'de *Fangeliv* (Tutuklu Yaşam) adlı kısa öyküler derlemesiyle tanındı; bu kitabıyla Tarjei Vesaas Ödülü'ne layık bulundu. Ayrıca Norveç Edebiyat Eleştirmenleri Ödülü'nü aldı ve 1991'de *Seierherrene* (Fatihler) ve 2004 yılında *Frost* (Don) adlı romanlarıyla Norveç Konseyi Edebiyat Ödülü'ne aday gösterildi.

Çocukluğu Oslo'nun yakınlarında Groruddalen Vadisi'nde bir banliyö kasabasında geçti. Değişik işlerde çalıştı ve 1982'de ilk kitabı yayımlandıktan sonra da çalışmayı sürdürdü. Ancak 1990'da bütün zamanını yazılığa ayırmaya başladı. 1991'de yayımlanan *Seierherrene* romanında, hem annesinin geldiği topraklar hem de kendisinin Groruddalen'deki çocukluğu önemli temalar olarak ele alınır. Bu romanda Norveç kültüründe "büyük sınıf yolculuğu" denilen ve yirminci yüzyılda birkaç nesil içinde Norveç toplumunun büyük bir bölümünün üst toplumsal katmanlara geçmesi biçiminde yaşanan olgu, belki de diğer tüm Norveç edebiyat eserlerinden daha doğrudan bir şekilde ele alınmıştır. Romanda, bir aile ve iki neslin görüş açısından, son seksen yılda sıradan insanların yaşam koşullarının nasıl değiştiği, bir çiftçi ve işçi toplumunun nasıl büyük bir hızla endüstri sonrası, eğitilmiş, teknik bir topluma, fırsatlarla dolu bir refah toplumuna dönüştüğü ve bu sırada yurttaşlara nasıl yeni yaratılmış bir benlik duygusu sunulduğu anlatılır. Kendini bu şekilde tanımlayan Jacobsen, İşçi Partisi eski başbakan Trygve Bratteli'nin biyografisini yazmak üzere seçildi. Jacobsen aynı zamanda "Norwegian Academy for Language and Literature" üyesidir.

Kitapları: *Fangeliv* (kısa öyküler) (1982), *Hjertetrobbe* (roman) (1984), *Tommy* (roman) (1985), *Det nye vannet* (roman) (1987), *Virgo* (roman) (1988), *Det kan komme noen* (kısa öyküler) (1989), *Ursula* (çocuk hikâyesi) (1990), *Seierherrene* (roman) (1991), *Fata Morgana* (roman) (1992), *Den høyre armen* (kısa öyküler) (1994), *Trygve Bratteli. En fortelling* (1995), *Ismael* (roman) (1998), *Grenser* (roman) (1999), *Fugler og soldater* (kısa öyküler) (2001), *Det nye vinduet* (kısa öyküler) (2002), *Frost* (roman) (2003), *Hoggerne* (roman) (2005), *Oduncular*, YKY, 2020), *Marions slør* (roman) (2007), *Vidunderbarn* (roman) (2009), *Harika Çocuk*, YKY, 2013), *De Usynlige* (roman) (2013), *Görülmeyenler*, YKY, 2016), *Hvitt hav* (roman) (2015), *Beyaz Deniz*, YKY, 2019), *Rigels øyne* (roman) (2017).

Deniz Canefe 1956 yılında Ankara'da doğdu. Yükseköğrenimini Hacettepe Tıp Fakültesi'nde ve Oslo Üniversitesi Tıp ve Felsefe bölümlerinde tamamladı. Norveç'te on üç yıl tıp doktorluğu yaptıktan sonra İngilizce ve İskandinav dillerinden çeviriler yapmaya başladı. Ola Bauer, Thor Heyerdahl, Ingvar Ambjørnsen, Karin Alvtengen, John Steinbeck, Ernest Hemingway, George Orwell, Norah McClintock ve Cecelia Ahem, eserlerini Türkçeye taşıdığı yazarlardan bazılarıdır.

Roy Jacobsen'in
YKY'deki kitapları

- Harika Çocuk (2013)
Görölmeyenler (2016)
Beyaz Deniz (2019)
Oduncular (2020)
Rigel'in Gözleri (2022)

ROY JACOBSEN

Harika Çocuk

Çeviren
Deniz Canefe

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

HARİKA ÇOCUK

1

Her şey annemle evi boyamaya girişmemizle başladı. Aslında ben duvarın en alt kısmını boyuyordum ve oldukça ufak tefek olduğumdan zorlanıyordum; annem de bir mutfak sandalyesinin üzerine çıkmış tavanın kenarıyla ilgileniyordu. Böyle giderse bir duvarı bitirmek aylar alacaktı. Ama bir akşam Bayan Syversen gelip eserimize baktı, kollarını kabarık göğüslerinin üzerinde kavuşturdu.

“Duvar kâğıdı denemeye ne dersin, Gerd?”

“Duvar kâğıdı mı?”

“Evet, benimle gel.”

Koridorun karşı tarafında oturan Bayan Syversen’in evine girdik. Yıllardır duvar duvara komşu olmamıza, bitişik sınıfa giden akranım Anne-Berit’le onun altı yaşındaki ikiz kız kardeşleri de orada oturmasına karşın bu eve hiç girmemiştik.

Annem ne zaman beni biriyle karşılaştırmak istese onlardan söz ederdi. “Reidun ve Mona’ya bak” derdi. Ya da Bayan Syversen’in dediğine bakılırsa, içeride, yatağın ve yemeğin olduğu yerde kalmayı sokağa çıkmaya yeğleyen Anne-Berit’ten söz ederdi; oysa yaşam dökümhanedeki gibi şekillenmeyi bekliyordu sokakta; kalıba dökülmüş kepenklerin kaşları çatıktı, kiremitler beton bloklarla binaların arasına saçılmıştı; ağaç kökleriyle, kütüklerle, açık kuyularla, sık çalılarla, görünmez

kamp izleriyle dolu; ziftli kâğıt, yalıtım artıkları ve tahta parçalarıyla ateş yakılabilen, uğruna Yenilmezler ve Yüceler'in unutulmaz savaşlar verdiği iki katlı kaleler yapılabilen, tek bir sözcükle yıkılan bu yapıların ertesi gün bir başkası tarafından yeniden inşa edildiği, yer yer otlarla kaplı toprak vardı orada.

İnşa eden ve yıkan aynı kişi değildir, bunu söylüyorum çünkü ben, küçük olmama karşın inşa edenlerden biriydim ve güzelim şatolarım harabeye dönüştüklerinde çok gözyaşı dökmüştüm; misillemeden, acımasızca intikam almaktan konuşulurdu; ama yıkıcıların keyiflerinden, kocaman sırtışlarından başka yitirecekleri bir şeyleri yoktu, daha o zamandan yitirecek şeyi olanlarla hiçbir şeyi olmamış ve hiçbir şey edinmeyi düşünmeyenler arasındaki kamplaşmanın izleri vardı. Anne-Berit ve kardeşleri bu dünyayla ilgilenmiyorlardı, onlar ne yapıyor ne de yıkıyorlardı; mutfak masasının başında oturup gün boyunca akşam yemeği yiyorlarmış gibi gelmişti bana; üstelik şimdi Bay Syversen de eve gelmiş: Atletiyle, küçük sandalyenin dışına taşmış devasa bacaklarının üzerine sarkan pantolon askılarıyla masanın başındaki tahtında oturuyordu.

Syversen ailesinin salon duvarlarında altmışlı yıllarda Norveçli işçi ailelerinin evlerini küçük, tropik ormanlara dönüştüren iri çiçekli duvar kâğıtlarını, sarmaşıkların aralarındaki tik ağacından yapılmış, gösterişli pirinç desteklerin arasına yerleştirilmiş ince kitap raflarını, rafların altına monte edilmiş, pırıltılı gök cisimlerini andıran görünmez lambalarla aydınlatılmış, bej ve beyaz çizgili köşe kanepesini ilk kez görmüştük. Annemin bakışlarında birkaç saniye süren çocuksu hayranlığın ardından beliren umursamaz uzaklığın yavaşça doğal bir ürkeklığe dönüştüğünü görebiliyordum. Ardından gerçekçi sözler döküldü dudaklarından: "Hayır, buna *bizim* paramız yetmez. *Biz* böylesini yapamayız." Ya da: "Bu *bize* göre değil" türünden sözler.

O sıralar “bize göre” yani anneme ve bana göre olmayan çok fazla şey vardı, çünkü annem, ben okuldan tıngır mıngır döndüğümde evde olabilmek için Vaterland’da bir ayakkabı dükkânında yalnızca yarım gün çalışıyordu ve bu yüzden her ilkbahar geldiğinde söylediği gibi *oğlamı tatile göndermeye* gücü yetmiyordu; ben bir yere gönderilmek istiyormuşum gibi... Yazın da evde, annemle birlikte olmak istiyordum ben, bizim blokta oturanların çoğu yazları evde olurdu; ama evde değilmiş gibi davranmak ya da en azından tatile çıkmak istemiyormuş gibi yapmak önemliydi.

“Çok masraflı değil mi?” diye sordu annem.

Bu sözcüğü yalnızca başkalarıyla birlikte olduğumuzda kullanırdı, ikimiz baş başayken pahalı deriz ve gerçekten de öyle olduğunu düşünürüz.

“Hiç de değil” dedi Bayan Syversen.

Yalnızca Norveç kadın dergileri okuyan annemin tersine İsveç kadın dergileri okuyan Bayan Syversen, tropik yağmur ormanındaki kitap raflarının birinden bir yığın kadın dergisi çıkardı, *Malmö*’nün sayfaları arasındaki makaleyi ararken bir yandan da mutfakta oturan Bay Syversen’e seslenip gelmesini, faturayı bulup anneme göstermesini istedi.

Kocaman adamın, tamam diye mırıldanarak sallana sallana gelişine, büyük bir iyi niyetle tik ağacı kitaplığa yürüyüşüne, içinde kartpostallardan başka pek bir şeye yer yokmuş gibi görünen küçük bir rafı çekişine bakarken, ağır işlerde çalışan yetişkin erkeklerin ilginç kokusunun burnuma dolduğunu hissettim ve bu devasa insanla merdivenlerde ya da atölyede karşılaştığım her seferinde olduğu gibi –Bay Syversen iyi kalpli, zararsız biri olmasına ve her zaman beni ilgilendirmeyen konularda söyleyecek bir çift tatlı söz bulmasına karşın– babasızlık yine de o kadar kötü bir şey değil, diye düşündüm. Başka bir deyişle mutfakta oturmuş, iri, sessiz hareketlerle yemeklerini çiğnerken içeriye, bize kaçamak ba-

kışlar fırlatan üç kızın böyle iyi yetiştirilmesinin sorumlusu karısıydı.

Annemin her zamanki sözcüklerle bu faturaları geçiştirememesi ilginçti; duvar kâğıdı gerçekten de pek “masraflı” sayılmazdı, ayrıca satın alındığı yer de İsveç değil, Årvoll merkezinde, bankanın yanındaki “Agda Manufaktor og Myklebust” adındaki yapı marketti; biz de yemek alışverişlerimizi o bölgeden yapardık, şayet bir nedenle Traver Sokağı’ndaki Lien’e ya da Refstad Bulvarı’ndaki Omar Hansen’e gitmediyssek. Bir keresinde annem oradan bir buzluk kiralamıştı; ama artık çok pahalıya gelmeye başladığından ya da onu niye kullanacağımızı bilemediğimizden geri vermiştik geçen yıl. Berlin Duvarı’nın, Başkan Kennedy’nin ve her şeyden önce Yuri Gagarin’in, kesin bir ölümden kurtulup sağ salim evine dönerek bütün dünyayı şaşırtan Rus’un yılıydı o yıl. Ayrıca bir de “Mark II” tipi Jaguarların 49 bin 300 kron ettiği zamandı. Bu bilgiyi yalnızca ilginçlik olsun diye yazmıyorum; arabayı ve fiyatını Bjerke Hipodromu’nda bir sergide gördüğümden beri asla unutmamıştım, belki de bunun nedeni USBL bloklarındaki* dairemizin ipoteğinin üç bin iki yüz kron olduğunu bilmem ve bunun anlamının Jaguar’ın on altı daire, başka bir deyişle bütün bir apartman değerinde olduğunu düşünmemdi. Örneğin, tıpkı üç numarada yaşayanlar gibi her yaştan yetmiş altı insanla bir arabayı aynı hizaya yerleştiren bir sistem olduğunu bilmek, insanı çocukluğunda tren çarpmışa döndüren ve bir daha da asla akıldan çıkarılmayacak türden bir düşünce; bütün o kokuları, her aileyi ötekilerden ayıran özel kokuyu, bütün o yüzleri ve sitenin akortsuz korosunu oluşturan bütün o sesleri bir düşünün; onların bedenlerini, giysilerini, sıvalı kollarıyla yemek yerken, gülerken, kavga ederken, ağlarken, suskun otururken, ağızlarının iki yanında lokmalarını yirmi üçer kere çiğnerken yaptıkları bütün hareketleri gözle-

* “Oslo Bölgesi Konut Siteleri”

rinizin önüne getirin. Bir Jaguar'ın bütün bunlara karşılık neyi var? Torpido gözünde bir tabanca? En azından. O arabayı çok düşünmüştüm, belki de çok fazla; cam göbeği rengindeydi.

"Ama bir de tutkal parası var" diye ekledi, Bayan Syversen; birdenbire her şeyin gereğinden fazla pürüzsüz gittiğinin farkına varmış gibi.

"Hayır, yok" diye araya girdi Bay Syversen. Adının "Frank" olduğu ortaya çıkacaktı bu konuşmayla.

"Ne dedin Frank?" Bayan Syversen'in sesinde bir keskinlik vardı. Kocasının elinden aldığı faturaları kömür karası, altıgen gözlüklerinin arkasından eleştirel bakışlarla incelemeye başladı. Aslında kitaplara ayrılması gereken rafları işgal eden bir sürü açık mavi porselen biblocukların, oval, teneke kül tablalarının arasından faturaları bulmak hiç de kolay bir iş değildi. Bu ailenin hiç kitabı yok muydu acaba? Ama Frank umursamaz bir tavırla omuz silkti, anneme gülümsedi, kurşun gibi ağır elini kırpık saçlı başımın üzerine koydu.

"Demek öyle Finn, evde patron sensin."

Bunu söylemesinin nedeni herhalde yüzümdeki ve saçlarımdaki yeşil boyalardı; yaşamımızı sürdürebilmek için işlere erkekçe katkıda bulunuyormuş gibi görünüyordum.

"Evet, öyle becerikli ki" dedi annem, sesi hafifçe çatlayarak. "Onsuz hayatta altından kalkamazdım."

Bu benim çok hoşuma giden bir cümle, çünkü o sıralar balkonlarında oturmuş kahvelerini içen ya da kafalarını arabalarının kaportalarına daldırmış komşularla, çatı katında kır-langıç yuvaları olan betonarme bir sitede oturmamıza karşın annem en ufak bir şeyden çileden çıkabiliyordu; ben yaştlarımın çoğundan daha iyi okuyup yazıyordum, on beş günde bir maaş geliyordu, evet, aslında burada hiçbir olay olmuyordu; ama yine de sanki kıl payı kurtulduğumuz tehlikelerle çevriliymiş gibiydik; en azından şimdilik, diyelim annem gibi; çünkü gerçekleşmeyen bir olaydan hiçbir şey öğrenilmez.

“Biliyorsun eski gücüm yok artık” diye mırıldanırdı annem, herhangi bir durumla karşılaştığında. Böyle zamanlarda boşanmasından söz ediyor olurdu; oysa ne ben ona sorardım, ne de o bir açıklama yapardı. Bir çığ gibi üzerine çöken bu boşanma aslında bitmez tükenmez bir sefilliğin içindeki küçük olaylar dizisinin yalnızca giriş bölümüydü. Çünkü dönem Yuri Gagarin dönemiymi belki ama boşanma değil, evlenme zamanıydı; üstelik boşanalı daha bir yıl olmuşken babam bir iş kazası sonucu aramızdan ayrılmıştı annemin deyişiyle. Aker Tersanesi’nde bir vinç kazasında ölmüştü. Ne babamı, ne boşanmayı ne de kazayı hatırlıyorum; ama annem ikimiz için de hatırlıyor, gerçi babamın görünüşü, nelerden hoşlandığı, nelerden hoşlanmadığı, varsa boş zamanlarını nasıl geçirdiği, nereden geldiği, bir zamanlar benim doğmamı beklerken geçirmiş olmaları gereken güzel günlerde neler konuştukları konusunda asla somut bir şey söylememişti; onun fotoğraflarını bile göstermiyor kimselere, kısacası ardımızda bıraktığımız bir dönem bu.

Henüz etkisi geçmeyen bu iki felaketi bir üçüncüsü izlemişti, bu da dul aylığıyla ilgiliydi; babam vinçten düşmeden önce bir kere daha evlenmeyi ve bir çocuk sahibi daha olmayı başarmış. Bizim adını bile bilmediğimiz bir kız. Bu yüzden şimdi dışarıda bir yerlerde bir dul vardı, annemle benim almamız gereken paraları o alıyor, piyango biletlerine, taksilere, berberlere harcıyordu.

“Anlamıyorum, nereye gitmiş olabilirler?” dedi Bayan Syversen pes etmiş bir tavırla, tutkalı eksik duvar kâğıdı faturlarını havada sallayarak. Şimdi en azından annem bu konuyu kapatabilirdi artık.

“Neyse, şimdilik biz de düşünelim biraz.” Ağızları açık, dudaklarının üzerindeki süt bıyıklarıyla sessizce bize bakan kızlara son bir kez gülümsedi. “Öneri için teşekkürler, duvarlar gerçekten harika görünüyor.”

Hemen ertesi gün duvar kâğıtlarına bakmak için Årvoll merkezindeydik. Bu aslında oldukça şaşkırtıcı bir durumdu, çünkü annem yalnızca tehlikelerle çevrili olduğunu düşünmekle kalmaz, karar vermeden önce de uzun uzun kafa yorar; daha yeni bir yığın para döktüğümüz yeşil boya örneğin, hiç de düşünülmeden alınmış bir şey değildi; geçen Noel'de birinci katta oturan yaşlıca çifte kahve içip pasta yemeğe çağırıldığımızda oradaki bütün duvarların bizimkilerden başka renkte olduğunu gördüğümüz ve ardından duvarları fırçayla onların boyadığını öğrendiğimiz günden beri ince ince düşünülüp karar verilmişti buna.

Bir başka sefer annem Essi adında bir arkadaşımın beni almaya geldiğinde içeri girmiş, arkadaşımın babasının en küçük odaya açılan kapının yerini değiştirip antreye taşıdığını, böylece Essi'nin on altı yaşındaki ablasına antreden kendi girişi olan bir oda yaptığını görmüştü. Şimdi bütün bu gözlemlerin üzerine, girdiğimiz dükkânın gelecek, olasılıklar ve hoşnutluk fışkıran ortamıyla boyaların arasındayken hissedilen temizlik ve iyimserlik havasına çalışanların bir taşı bile etkileyecek mavi işçi tulumları da eklenince sanki her şey yerine oturmuş, bizi büyük sonuca ulaştırmıştı.

“Pekâlâ” dedi annem. “Öyleyse biz de şu kiracıyı alırız eve her şeye karşın. Başka çıkış yolumuz kalmadı.”

Şaşkın gözlerle ona baktım, bu konuyu daha önce konuşmuş ve anladığım kadarıyla ne kadar parasız kalırsak kalalım kiracı almayacağımıza karar vermiştik, çünkü bu, benim çok sevdiğim odamdan çıkıp annemin odasına taşınmam gerekeceği anlamına geliyordu.

Daha ben ağzımı açmaya fırsat bulamadan, “Ben salonda yatabilirim” dedi annem.

Böylece o öğleden sonra yalnızca duvar kâğıdı ve yapışkan almakla geçmedi, *Arbeider* gazetesine kiracı aradığımıza dair bir ilan yazdık. Güçlü erkek Frank’la yeniden konuşuldu; işi Grorud Vadisi’ndeki yeni inşaat alanlarından birinde buldozer sürmek olan Frank, bir akşam en küçük odamızın kapısını antreye taşıyabilir miydi acaba? Böylece kiracımız girip çıkarken özel yaşamımızın içinden geçmek zorunda kalmayacak, biz de duvar kâğıtlarıyla henüz kapladığımız salonumuzda bir yabancı dolaşmasından kurtulacaktık.

Başka bir deyişle bizi heyecanlı günler bekliyordu.

Frank’ın çok usta bir marangoz olmadığı çıktı ortaya. Duvarın yıkılması çok gürültü patırtılı bir işti, ayrıca üzerinde yalnızca atleyle çalışmasına karşın su gibi terleyen Frank soluk soluğa kalıyordu ve daha ilk akşamdan annemi “canım” diye çağırmaya başlamıştı.

“Ne dersin canım, bu kapı menteşeleri kalsın mı, yoksa sana yenilerini mi alayım?”

“Kaça geleceğine bakar.”

“Sana pek pahalıya gelmez canım, benim tanıdıklarım var.”

Neyse ki annem de ona “canım” denmesini pek hafife almıyordu. Ayrıca Bayan Syversen yemeğin hazır olduğunu söylemek ya da çöp arabasının bugün geç kalacağını haber vermek için düzenli aralıklarla bize gelmeye özen gösteriyor-

du. İtiraf etmeliyim ki ben de yoklamaya çok dikkat ediyordum, çünkü her seferinde çalışmaya başlamadan önce annem rujunu sürüyor ve bigudilerini çıkarıyordu, bu yüzden sokağa çıkmaya neredeyse hiç zamanım kalmamıştı. Arada sırada Bayan Syversen en büyük kızı Anne-Berit'i gönderiyordu. Onunla birlikte kocaman kapı kalaslarını ve ince levhaları yerlerinden çıkararak, omuzlarından ve giysiden çok bir fileyi andıran yıpranmış atletinden kıştan kalma otlar gibi kara kıllar fıskıran, her darbeyi indirmeden önce ona yardım edebilmemiz için şakacı bir sesle "Çekiç! Çivi! Kalas!" diye homurdanan devasa adamı izlemek tam bir zevkti. Ama sonunda, yaklaşık bir haftalık işin ardından kapı yerine yerleşip eski yeri kapatıldığında ödemediği söz edilmeye başlandı. Frank'a bu iş karşılığında para verilmesi gerekmiyor muydu? Ama adam hiçbir şey istemedi.

"Deli misin sen?" dedi annem.

"Yok, ama belki bana bir içki ikram edersin canım" dedi Frank alçak sesle. Sanki işin başarılmasıyla aralarında bir sırdaşlık gelişmiş gibi. Annemin açık cüzdanıyla orada durması, bol bol parası varmış, Frank'ın istemesi yetermiş gibi yeni ojelenmiş tırnaklarıyla iki üç mavi beşlik çıkarması bir işe yaramadı. Frank bir centilmendi ve öyle kaldı. Sonunda bunun yerine iki kadeh Curaçao istedi.

"Her bacak için bir tane."

Artık o gittiğine göre duvar kâğıdı işine girişebilirdik.

İyi gidiyordu. Annem yeniden bir mutfak sandalyesinin tepesinde, ben de yerdeydim. Boyamak için tam bir hafta harcadığımız duvar bir akşamda kâğıtla kaplanmıştı. Ardından balkon kapısının ve büyük salon penceresinin çevresindeki girinti çıkıntılar için iki akşam harcadık, son akşam da kiraya vereceğimiz odaya bakan duvarı bitirdik. Değişiklik elle